

Θεόδωρος Νικολάου, (* 1942, † 2023) ομότιμος καθηγητής, ιδρυτής και πρώην Διευθυντής του Ινστιτούτου Ορθοδόξου Θεολογίας του Πανεπιστημίου Μονάχου, τακτικό μέλος της Ευρωπαϊκής Ακαδημίας Επιστημών και Τεχνών (Βιέννη, Αυστρία), Αρχών Υπομιμνήσκων του Οικουμενικού Πατριαρχείου.

Σύντομο Βιογραφικό σημείωμα

Ο καθηγητής Θεόδωρος **Νικολάου**, υιός του αγρότη Σταματίου Νικολάου του Αλεξάνδρου και της Αθανασίας Νικολάου, το γένος Γκλαντζούνη, γεννήθηκε στις 24 Μαρτίου 1942 στην Ανάβρα Αλμυρού Μαγνησίας. Μετά τη φοίτηση στο Δημοτικό Σχολείο της γενέτειράς του και στην Εκκλησιαστική Σχολή Λαμίας (1954-1961) σπούδασε Θεολογία, Κλασική Φιλολογία και Φιλοσοφία στην Ιερά Θεολογική Σχολή της Χάλκης (Κωνσταντινούπολεως) και στα Πανεπιστήμια Βόννης και Θεσσαλονίκης. Το 1965 έλαβε το δίπλωμα της Θεολογικής Σχολής της Χάλκης με τον βαθμό „Άριστα“ και από τον οικουμενικό Πατριάρχη Αθηναγόρα του απονεμήθηκε ο τίτλος του „Διδασκάλου της Ορθοδόξου Θεολογίας“. Το 1968 ανακηρύχθηκε Διδάκτωρ της Φιλοσοφίας στο Πανεπιστήμιο της Βόννης „Μετά μεγάλων επαίνων“, το δε 1981 Διδάκτωρ της Θεολογίας στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης με το βαθμό „Άριστα“. Το 1971, ήτοι μετά την εκπλήρωση των στρατιωτικών του υποχρεώσεων στην Ελλάδα ως έφεδρος ανθυπολοχαγός (1968-1970), διορίστηκε Επιστημονικός Βοηθός στο Παλαιοκαθολικό Ινστιτούτο του Πανεπιστημίου της Βόννης. Το 1972 του απονεμήθηκε βραβείο της Ακαδημίας Αθηνών για τη μελέτη του „Αι περί πολιτείας και δικαίου ιδέαι του Γεωργίου Πλήθωνος Γεμιστού“, η οποία στο μεταξύ κυκλοφορεί σε τρίτη έκδοση. Από το χειμερινό εξάμηνο 1972-73 και εξής του ανατέθηκε η διδασκαλία μαθημάτων Ορθοδόξου Θεολογίας στο Πανεπιστήμιο της Βόννης. Το 1975 εξελέγη υφηγητής στο Πανεπιστήμιο της Βέρνης (Ελβετία) και το 1976 στο Πανεπιστήμιο της Βόννης για τόν κλάδο „Ελληνική πατερική και βυζαντινή ιστορία του πνεύματος“. Το 1978 εξελέγη έκτακτος καθηγητής του

Πανεπιστημίου Βόννης, όπου και δίδαξε μέχρι και το θερινό εξάμηνο 1984.

Το Νοέμβριο 1984 εξελέγη Τακτικός Καθηγητής (C 4) της νεοσύστατης έδρας Ορθοδόξου Θεολογίας του Πανεπιστημίου του Μονάχου. Με ενέργειές του και ύστερα από πρόταση του Πανεπιστημίου ιδρύθηκε το Φεβρουάριο 1985 υπό του Υπουργείου Παιδείας της Βαυαρίας το Ινστιτούτο Ορθοδόξου Θεολογίας, του οποίου διορίστηκε διευθυντής. Κατόπιν πολλών και επιμόνων προσπαθειών - συνεπικουρούμενος και υπό της εν Γερμανία Ορθοδόξου Εκκλησίας - επέτυχε το 1994 τη διεύθυνση του Ινστιτούτου και τη δημιουργία Τμήματος Ορθοδόξου Θεολογίας, το οποίο παρέχει πλήρες πρόγραμμα σπουδών και χορηγεί δίπλωμα Ορθοδόξου θεολογίας καθώς επίσης και διδακτορικό δίπλωμα. Από τη σκοπιά αυτή είναι μοναδικό στο είδος του στη Δυτική Ευρώπη. Από το Μάιο 1997 μέχρι το Μάιο 2003 διετέλεσε πρώτος πρόεδρος του Τμήματος αυτού. Από την ενεργό υπηρεσία εξήλθε ως ομότιμος καθηγητής την 1^η Οκτωβρίου 2005. Της εξόδου του προηγήθηκε ιδιαίτερη τιμητική τελετή στις 5 Ιουλίου 2005, κατα την οποία του απονεμήθηκε ο χρυσός σταυρός Α' τάξεως του Οικουμενικού Πατριαρχείου, Ιερά Μητρόπολις Γερμανίας, για το πολυσχιδές έργο του.

Το θερινό εξάμηνο 1995 δίδαξε ως επισκέπτης καθηγητής στο Πανεπιστήμιο του Σάλτσμπουργκ (Salzburg, Αυστρία). Δίδαξε ωσαύτως στο Οικουμενικό Ινστιτούτο του Bossey, Γενεύη, στο Ινστιτούτο Οικουμενικής Έρευνας της Παγκόσμιας Λουθηρανικής Ομοσπονδίας του Στρασβούργου και άλλα συναφή παγκόσμια ιδρύματα. Στις 26 Ιουνίου 2001 ίδρυσε με τους καθηγητές Peter Neuner της Ρωμαιοκαθολικής και Gunther Wenz της Ευαγγελικής Σχολής το „Κέντρο οικουμενικής Έρευνας“ του Πανεπιστημίου του Μονάχου, του οποίου διορίστηκε συμπρόεδρος. Έχει δώσει γύρω στις 400 διαλέξεις σε Πανεπιστήμια και ιδρύματα όχι μόνον της Γερμανίας, αλλά και άλλων χωρών (Αυστρίας, Βουλγαρίας, Γαλλίας, Ελβετίας, Ελλάδας, Πολωνίας, Ρουμανίας, Φιλλανδίας κτλ.). Έχει λάβει μέρος σε πολλά διεθνή συνέδρια (θεολογικά, οικουμενικά, βυζαντινολογικά, φιλοσοφικά κτλ.) και προβεί σε επιστημονικές ανακοινώσεις.

Παράλληλα προς τα πανεπιστημιακά του καθήκοντα ο καθηγητής Νικολάου υπηρέτησε και υπηρετεί ποικιλοτρόπως το Οικουμενικό Πατριαρχείο και την Ιερά Μητρόπολη Γερμανίας π. χ. ως εκπρόσωπος γενικά ή μέλος διαφόρων θεολογικών επιτροπών, δια συμμετοχής σε συνέδρια κτλ. Ιδιαίτερα αξίζει να μνημονευθεί, ότι από το 1969 μέχρι σήμερα εκπροσώπησε το Οικουμενικό Πατριαρχείο στους 12 από τους συνολικά 14 θεολογικούς διαλόγους με την Ευαγγελική Εκκλησία της Γερμανίας, ότι κατά τα έτη 1973-1980 συμμετείχε ως σύμβουλος του ορθοδόξου συμπροέδρου στον επίσημο διεθνή Διάλογο με την Παλαιοκαθολική Εκκλησία καί ότι τέλος από το 1977 έως το 1997 ήταν ένας από τούς δύο αντιπροσώπους του Οικουμενικού Πατριαρχείου στη Διορθόδοξη Θεολογική Επιτροπή για τόν επίσημο διεθνή θεολογικό Διάλογο με την Παγκόσμια Λουθηρανική Ομοσπονδία. Από το 1993

είναι τακτικό μέλος της Ευρωπαϊκής Ακαδημίας Επιστημών και Τεχνών (Salzburg/Βιέννη, Αυστρία) καθώς επίσης είναι μέλος διαφόρων γερμανικών και διεθνών επιστημονικών Εταιρειών (π. χ. της „Εταιρείας Νοτιοανατολικής Ευρώπης“, της „Εταιρείας Goerres“, της „Εταιρείας Μεσαιωνοδικών [Γερμανίας]“ κτλ.).

Εκτός του βραβείου της Ακαδημίας Αθηνών και του χρυσού σταυρού του Οικουμενικού Πατριαρχείου (Ιερά Μητρόπολις Γερμανίας), ο καθηγητής Νικολάου έλαβε και άλλες τιμητικές διακρίσεις: Στις 22 Απριλίου 1992 του απονεμήθηκε το μετάλλιο του αποστόλου Μάρκου από τον πατριάρχη Αλεξανδρείας Παρθένιο Β'. Στις 3 Δεκεμβρίου 1998 ανακηρύχθηκε ως πρώτος μη βούλγαρος θεολόγος επίτιμος διδάκτωρ του Πανεπιστημίου του Τιρνόβου (Veliko Tarnovo) Βουλγαρίας και στις 13 Μαρτίου 2002 ανακηρύχθηκε επίτιμος διδάκτωρ του Πανεπιστημίου του Κλούζ (Cluj) Ρουμανίας. Για την προσφορά του στη θεολογική επιστήμη και ιδιαίτερος την προβολή της ορθόδοξου θεολογίας στην Ευρώπη ο Οικουμενικός Πατριάρχης του απένειμε στις 10 Ιουνίου 2008 τον τίτλο «*Αρχων Υπομιμησκών του Οικουμενικού Πατριαρχείου*».

Στις 24 Μαρτίου 2002 του επιδόθηκε ογκώδης (716 σελίδων) τιμητικός τόμος αφιερωμένος στο πρόσωπο και το έργο του εξ αφορμής της επετείου των εξηκοστών γενεθλίων του, πού προετοιμάσθηκε και εκδόθηκε από τους συναδέλφους του Κ. Νικολακόπουλο, Α. Βλέτση και Βλ. Ιβάνοφ με τον τίτλο: *Orthodoxe Theologie zwischen Ost und West („Ορθόδοξη θεολογία μεταξύ Ανατολής και Δύσεως“)*, *Festschrift für Th. Nikolaou*, Frankfurt a. M.: Verlag O. Lembeck 2002. Ανάμεσα στα εξέχοντα πρόσωπα, πού συγχαίρουν τον καθηγητή Νικολάου ή δημοσιεύουν άρθρα τους στον τόμο συγκαταλέγονται ο οικουμενικός Πατριάρχης Βαρθολομαίος, ο ρωμαιοκαθολικός αρχιεπίσκοπος του Μονάχου καρδινάλιος Φρειδερίκος Βέττερ, ο πρώην υπουργός Παιδείας της Βαυαρίας Χανς Μάγερ και άλλοι. Η Α. Θ. Παναγιώτης ο Πατριάρχης γράφει προς την εκδοτική επιτροπή μεταξύ άλλων: «*Συγχαίρομεν δ' επί τούτοις από καρδίας ύμιν καί διά τήν πρωτοβουλίαν αποδόσεως τιμῆς τῷ Ἑλλογιμωτάτῳ καί ἀγαπητῷ ἡμῖν Καθηγητῇ κυρίῳ Θεοδώρῳ Νικολάου καί συνεορτάζομεν μετ' αὐτοῦ καί μεθ' ὑμῶν πάντων τήν εὐλογημένην ἐξηκοστήν ἐπέτειον τῶν γενεθλίων αὐτοῦ. Κύριος πληρώσαι πᾶσαν εὐδοκίαν ἐν αὐτῷ καί δῶη αὐτῷ πᾶν καταθύμιον, ἀνθ' ὧν ὑπέρ τοῦ Τμήματος τούτου (Ορθόδοξου Θεολογίας του Πανεπιστημίου του Μονάχου) καί τῆς Ὁρθόδοξου Θεολογίας ἐν γένει ἐμόχθησε καί μοχθεῖ ἐρευνῶν, μελετῶν, συγγράφων, διδάσκων, προνοούμενος τό καλόν τοῦ Τμήματος, προβάλλων ἐν γῆ ἄλλοτρία τήν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν καί Θεολογίαν καί κηρύττων καί διαβεβαιούμενος τήν ἀλήθειαν αὐτῆς.*» Κατά την πανηγυρική επίδοση του τόμου παρευρέθησαν μεταξύ άλλων σχεδόν όλοι οι ορθόδοξοι Μητροπολίτες των διαφόρων δικαιοδοσιών των ορθόδοξων εκκλησιών στη Γερμανία καθώς επίσης η πρώτη αντιπρόεδρος της Κυβερνήσεως του κρατιδίου της Βαυαρίας κυρία Μ. Μπερκχόφερ-Βάιχνερ.

Δέκα χρόνια αργότερα και με αφορμή την εβδομηκοστή επέτειο των γενεθλίων του του επιδόθηκε στα πλαίσια επίσημης ακαδημαϊκής τελετής, την οποία οργάνωσε το Πανεπιστήμιο, δεύτερος τιμητικός τόμος με τον τίτλο „Οι μαθητές τιμούν το διδάσκαλό τους Θ. Νικολάου επ’ ευκαιρία των εβδομηκοστών γενεθλίων του“, *Orthodoxes Forum* τ. 25, St. Ottilien 2012, 293 σελ.

Το 2013 του απονεμήθηκε το ανώτατο παράσημο της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας (Verdienstkreuz am Bande des Verdienstordens der Bundesrepublik Deutschland).

Η συγγραφική παραγωγή του καθηγητού Νικολάου σε μονογραφίες και άρθρα, βιβλιοκρισίες κτλ. αριθμεί πάνω από 300 τίτλους. Μερικές των εργασιών αυτών έχουν μεταφρασθεί και δημοσιευθεί σε διάφορες γλώσσες (αγγλικά, γαλλικά, βουλγαρικά, ιταλικά, ρουμανικά κτλ.), το δε περιεχόμενό τους καλύπτει ευρύ φάσμα με κύριο βάρος το πατερικό, θεολογικο-φιλοσοφικό πεδίο και εκείνο των διαχριστιανικών σχέσεων. Βλ. κατάλογο των έργων του μέχρι το 2001 και εκτενέστερη βιογραφία του στον προμνημονευθέντα Τιμητικό τόμο (Κ. Nikolakopoulos, A. Vletsis και Vl. Ivanov, *Orthodoxe Theologie zwischen Ost und West, Festschrift für Th. Nikolaou*, Frankfurt a. M.: Verlag O. Lembeck 2002, σελ. 27-60).

Ο καθηγητής Θεόδωρος Νικολάου απεβίωσε στις 13 Φεβρουαρίου 2023 στη γερμανική πόλη Ottobrunn, όπου ζούσε η οικογένειά του.

Από τα κυριότερα έργα του:

Der Neid bei Johannes Chrysostomus unter Berücksichtigung der griechischen Philosophie, Bonn 1969 (διατριβή επί διδακτορία).

Αι περί Πολιτείας και Δικαίου ιδέαι του Γ. Πλήθωνος Γεμιστού, Θεσσαλονίκη 1974, β' έκδ. 1989, γ' έκδ. 2005 (διατριβή επί υφηγεσία, Βραβείο Ακαδημίας Αθηνών).

Η ελευθερία της βουλήσεως και τα πάθη της ψυχής κατά Κλήμεντα τον Αλεξανδρέα, Θεσσαλονίκη 1981 (διατριβή επί διδακτορία).

Η σημασία της εικόνας στο μυστήριο της οικονομίας. Πατερικές μαρτυρίες, Μετάφραση Κ. Νικολακοπούλου, Θεσσαλονίκη 1992.

G. Grimm u. Th. Nikolaou (έκδ.), Bayerns Philhellenismus. Symposium an der L.-M.-Universität München, 22. und 23. November 1991, (Veröffentlichungen des Instituts für Orthodoxe Theologie [= VIOTh], Band 1), München 1993.

Askese, Mönchtum und Mystik in der Orthodoxen Kirche, (VIOTh Band 3), St. Ottilien: EOS-Verlag 1995.

Der Gottesdienst des Ehesakraments. Zusammengestellt, übersetzt und eingeleitet von Theodor Nikolaou, (Liturgische Texte und Studien, Band 3), München 1998, β' έκδοση, München 2002.

Teologie și Cultură, traducere de: I. V. Leb, I. Velica, A. Parachiv, V. Cristescu (Theologie und Kultur, übers. ins Rumänische von I. V. Leb, I. Velica, A. Parachiv, V. Cristescu), Cluj/Pουμανία: Editura LIMES 2001.

Der Gottesdienst der Sakramente der Taufe und der Salbung. Zusammengestellt, übersetzt und eingeleitet von *Theodor Nikolaou*, (Liturgische Texte und Studien, Band 4), München 2001, β' έκδοση, München 2009.

Das Schisma zwischen Ost- und Westkirche. 950 bzw. 800 Jahre danach (1054 und 1204), εκδ. Th. Nikolaou in Zusammenarbeit mit P. Neuner u. G. Wenz, (Beiträge aus dem Zentrum für ökumenische Forschung München, 2), Münster κ. ά. 2004.

Πληθωνικά (Plethonstudien), Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Βάνιας 2005.

Die Orthodoxe Kirche im Spannungsfeld von Kultur, Nation und Religion, (VIOTh 8), St. Ottilien 2005 (ISBN 3-8306-7219-5)

Ost- und Westerweiterung in Theologie. 20 Jahre Orthodoxe Theologie in München, εκδ. Th. Nikolaou in Zusammenarbeit mit K. Nikolakopoulos und A. Anapliotis (VIOTh, Band 9), St. Ottilien: EOS-Verlag 2006.

Μετουσία Θεοῦ. Φιλοσοφικές και θεολογικές μελέτες [Teilhabe an Gott. Philosophische und theologische Studien], Athen: Centre for Patristic Studies 2011 (ISBN: 978-960-98499-8-2).

Glaube und Forsche. Ausgewählte Studien zur griechischen Patristik und byzantinischen Geistesgeschichte, (VIOTh 10), St. Ottilien: EOS-Verlag 2012, 481 S. (ISBN 978-3-8306-7533-4).

Το 1987 ίδρυσε το επιστημονικό Περιοδικό του Ινστιτούτου Ορθοδόξου Θεολογίας του Πανεπιστημίου του Μονάχου „Orthodoxes Forum“, του οποίου την έκδοση από το 2006 ανέλαβε ο συνάδελφός του καθ. Κ. Νικολακόπουλος („Ορθόδοξο Βήμα“, δύο τεύχη με περίπου 300 σελίδες ετησίως).

Από το 1993 εκδίδει την επιστημονική σειρά μονογραφιών „Veröffentlichungen des Instituts für Orthodoxe Theologie“ („Δημοσιεύσεις του Ινστιτούτου Ορθοδόξου Θεολογίας“ του Πανεπιστημίου Μονάχου· μέχρι τώρα 9 τόμοι).

Από το 1995 τη σειρά „Liturgische Texte und Studien“ („Λειτουργικά κείμενα και μελέτες“· μέχρι τώρα 6 τόμοι).

Επίσης συνεκδίδει:

Από το 1994 την „Επιστημονική Παρουσία Έστίας Θεολόγων Χάλκης“ (εκδίδεται από εκδοτική επιτροπή, Βραβείο Ακαδημίας Αθηνών)

Από το 2003 τα „Beiträge aus dem Zentrum für ökumenische Forschung München“ („Συμβολές εκ του Κέντρου οικουμενικής Έρευνας του Πανεπιστημίου Μονάχου“) με τους καθηγητές P. Neuner και G. Wenz.

Γλώσσες: γερμανικά, αγγλικά και τουρκικά.

Όνομα συζύγου: Ελένη, το γένος Τήλ, καθηγήτρια Λυκείου.

Παιδιά: **Αθανασία**, δικαστής του ανώτερου Δικαστηρίου της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας για θέματα Ευρεσιτεχνίας (Bundespatentrichterin) και

Κωνσταντίνος, Δρ. ιατρικής, τακτικός καθηγητής της διαγνωστικής και επεμβατικής ακτινολογίας και διευθυντής της αντίστοιχης Κλινικής του Πανεπιστημίου της Τυβίγγης (Tübingen).

Διεύθυνση Κατοικίας: Roseggerstr. 23 b, D-85521 Ottobrunn,

Τηλ. και Φαξ: 0049/089/6015166,

Homepage: www.orththeol.uni-muenchen.de